

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

КОРЕНЄВА ОКСАНА ГЕННАДІЇВНА

УДК 336.663:624

**УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ ЗАСОБАМИ ПІДРЯДНИХ
БУДІВЕЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ**
(на прикладі підрядних будівельних організацій Сумської області)

Спеціальність 08.04.01 - фінанси, грошовий обіг і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми - 1999

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Українській академії банківської справи Міністерства освіти України

Науковий керівник
Іванович,
банківської

- доктор економічних наук, професор
Міщенко Володимир
Українська академія
справи, перший проректор

Офіційні опоненти:
Петрович,
"Сумське
виробниче
начальник

- доктор економічних наук, професор
Москаленко Володимир
акціонерне товариство
машинобудівне науково -
об'єднання ім. М.В. Фрунзе",
відділу економіки

- кандидат економічних наук, доцент
Полятикіна Лариса Іванівна, Сумський
державний аграрний університет, доцент кафедри
бухгалтерського обліку та аудиту

Провідна установа
інститут
України, відділ
макроекономічних
формування і виконання

- Науково-дослідний фінансовий
при Міністерстві фінансів
експертних оцінок
показників та аналізу
бюджету, м. Київ

Захист відбудеться " 17 " вересня 1999 року о 11 годині на
засіданні спеціалізованої вченої ради Д.55.081.01 Української академії банківської справи за
адресою: 244030, м. Суми, вул. Соборна, 39, ауд. 204.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Української академії банківської справи за адресою: 244030, м. Суми, вул. Соборна, 39.

Автореферат розісланий “ 16 ” серпня 1999р.

Вчений секретар
спеціалізованої
Коваленко В.В.

вченої

ради

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження

Стимулювання відтворювальних процесів, які мають суттєво вплинути на подолання наявних негативних явищ і досягнення економічної стабілізації, потребує прискореного розвитку окремих галузей і комплексів в межах національної економіки. Зокрема, досвід розвинених країн світу свідчить про те, що подолання кризових явищ і активізація інвестиційної діяльності, як основи підвищення ефективності суспільного виробництва, потребують, крім всього іншого, прискореного розвитку галузей будівельного комплексу.

В той же час внаслідок кризи неплатежів, різкого скорочення фондів відновлення і нагромадження, низького ступеня узгодженості здійснюваної фінансово-кредитної, бюджетно-податкової і цінової політики, недосконалості правової бази більша кількість будівельних підприємств має обмежені можливості рентабельного функціонування. Тому раціональне і ефективне використання обігових коштів, як чинник підвищення ефективності їх діяльності, набуває все більшого значення.

Новий характер економічних взаємовідносин підприємств вносить суттєві зміни в процес формування оборотних засобів і їх джерел, а також в механізм управління ними. Внаслідок цього підвищення ефективності використання оборотних засобів в умовах переходу економіки України на ринкові принципи господарювання потребує розв'язання ряду теоретичних і практичних задач: удосконалення методики визначення і аналізу економічної ефективності оборотних засобів, розробки напрямків оптимізації процесу управління оборотним капіталом, їх аналізу і впровадження для підвищення ефективності його функціонування.

Актуальність, важливість і невирішеність названих питань, їх велике значення для фінансово-господарської діяльності підприємств будівельних організацій в сучасних умовах господарювання, відсутність конкретних вітчизняних методичних розробок у сфері управління оборотними засобами підприємств окремих галузей економіки обумовили вибір теми, мету і послідовність наукового дослідження.

Мета і завдання дослідження

Метою дисертаційного дослідження є розробка науково обгрунтованих пропозицій і практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізму управління оборотними засобами підрядних будівельних підприємств регіонального рівня в умовах економіки перехідного періоду.

Відповідно до мети дослідження у дисертаційній роботі вирішувалися такі завдання:

- з позицій системного підходу уточнити визначення економічної сутності оборотних засобів і теоретично обгрунтувати необхідність підвищення ефективності їх використання в сучасних умовах переходу до ринкових відносин;
- визначити галузеві особливості формування оборотних засобів підрядних будівельних підприємств в умовах економіки перехідного періоду;
- проаналізувати і оцінити практику організації управління оборотними засобами в підрядних будівельних організаціях;
- визначити чинники, що впливають на ефективність функціонування оборотних засобів підрядних будівельних організацій;
- розробити галузеву методику управління оборотними засобами;
- проаналізувати вплив ефективності використання оборотних засобів на поліпшення фінансового стану і стимулювання економічного розвитку підрядних будівельних підприємств;
- на основі розроблених рекомендацій виявити можливі резерви підвищення ефективності використання оборотних засобів підрядних будівельних організацій;
- розробити і обгрунтувати основні напрямки фінансової політики підрядних будівельних підприємств регіонального рівня у сфері управління оборотними засобами в умовах економіки перехідного періоду.

Наукова новизна одержаних результатів:

- розроблено модель управління оборотними засобами підрядних будівельних організацій на основі оптимізації їх обсягу, структури та вартості фінансування з відповідною адаптацією до існуючих економічних умов;
- удосконалено методику розрахунку оптимальної інтенсивності виконання будівельно-монтажних робіт в залежності від форми фінансування будівництва;
- розроблено методику планування і прогнозування необхідного обсягу власних оборотних засобів підрядних будівельних організацій в сучасних економічних умовах;
- розроблено методику оцінки активів будівельних підприємств з метою коригування суми оподаткованого прибутку в залежності від темпу інфляції;

- обґрунтовано необхідність зміни системи оподаткування будівельних підприємств на основі вдосконалення розрахунків валового доходу;
- обґрунтовано рекомендації щодо нормування оборотних активів, управління фінансовими ризиками функціонування оборотних засобів будівельних підприємств, розроблено напрямки підвищення ефективності використання оборотних засобів підрядних організацій.

Практичне значення одержаних результатів

Практичне значення даного дисертаційного дослідження полягає в обґрунтуванні та розробці пропозицій щодо вдосконалення організації управління оборотними засобами підрядних будівельних організацій в умовах економіки перехідного періоду.

Сформульовані в роботі рекомендації щодо визначення оптимального коефіцієнта забезпеченості підрядних будівельних підприємств власними оборотними засобами, а також запропонований алгоритм розрахунку величини необхідного поповнення цих коштів до оптимального рівня дають можливість на практиці вирішити проблему визначення необхідного обсягу власних оборотних засобів підрядних будівельних організацій.

В практичній діяльності може бути використана розроблена модель управління джерелами формування оборотних засобів, а також запропоновані напрямки оптимізації управління власними обіговими коштами через підвищення прибутковості підрядної організації при використанні нового механізму корпоративного управління та оптимізації інтенсивності освоєння будівельно-монтажних робіт за критерієм прибутковості.

Розроблена комплексна модель управління оборотними засобами може бути використана в діяльності підрядних будівельних організацій регіонального рівня для формування основних напрямків фінансової політики у сфері управління оборотними засобами з метою її удосконалення в сучасних умовах економіки перехідного періоду.

Запропоновані в роботі пропозиції щодо вдосконалення організації управління оборотними засобами практично впроваджуються в підрядних будівельних організаціях АТ “Сумбуд” Сумської області.

Особистий внесок здобувача:

- розроблено модель управління оборотними засобами підрядних будівельних організацій на основі оптимізації їх обсягу, структури та вартості фінансування з відповідною адаптацією до існуючих економічних умов;
- удосконалено методику розрахунку оптимальної інтенсивності виконання будівельно-монтажних робіт в залежності від форми фінансування будівництва;

- розроблено методику планування, нормування і прогнозування необхідного обсягу власних оборотних засобів підрядних будівельних організацій в сучасних економічних умовах;
- розроблено методику оцінки активів будівельних підприємств з метою коригування суми оподаткованого прибутку в залежності від темпу інфляції;
- обґрунтовано необхідність зміни системи оподаткування будівельних підприємств на основі вдосконалення розрахунків валового доходу.

Апробація та впровадження результатів дослідження

Основні положення і результати наукового дослідження доповідалися на четвертому конгресі міжнародної української економічної асоціації “Ефективність реформування української економіки” (26-28 травня 1998р., м. Київ), на всеукраїнській науково-практичній конференції “Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України” (22-24 вересня 1998р., м. Суми), на щорічних наукових конференціях професорсько-викладацького складу Української академії банківської справи в 1997-1999рр., а також знайшли відображення у виступах автора на сторінках наукових фахових видань.

Публікації

Результати дослідження опубліковані в шести наукових працях загальним обсягом 2,0 д.а., з яких особисто автору належить 1,9 д.а.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Наукові результати, теоретичні положення та висновки дисертаційного дослідження були використані при виконанні науково-дослідницьких тем: “Розробити і економічно обґрунтувати рекомендації по вдосконаленню організації виробництва, праці і управління в умовах інтенсифікації виробництва” (номер державної реєстрації 01870072941); “Фінансові важелі забезпечення стійкості виробництва” (номер державної реєстрації 01960052861).

Структура і зміст роботи

Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 153 найменувань, 2 додатків. Матеріали дисертації викладені на 180 сторінках основного тексту, 24 таблицях, 21 малюнку.

У “Вступі” обґрунтована актуальність дослідження, визначена його мета і основні завдання, охарактеризована наукова новизна та практична значимість одержаних результатів.

У першому розділі дослідження “Оборотні засоби підрядних будівельних організацій, їх зміст та особливості кругообігу” визначені чинники, що впливають на ефективність

функціонування оборотних засобів підрядних будівельних організацій; з позицій системного підходу уточнено визначення економічної сутності оборотних засобів, розглянуті галузеві особливості їх кругообігу та обґрунтована необхідність розробки і впровадження напрямків удосконалення організації управління оборотними засобами будівельних підприємств в сучасних умовах переходу до ринкових відносин.

У другому розділі “Економічна сутність, склад та структура оборотних засобів підрядних будівельних організацій” проаналізовано вплив рівня ефективності використання оборотних засобів на економічну рентабельність функціонування підрядного будівельного підприємства, його фінансову стійкість і платоспроможність. Вивчено фактори впливу на параметри елементів структури оборотних засобів підрядних підприємств. Розроблені напрямки удосконалення процесу організації планування та нормування оборотних засобів підрядних будівельних підприємств.

У третьому розділі “Основні напрямки удосконалення організації управління оборотними засобами підрядних будівельних організацій” запропоновані шляхи оптимізації процесу управління джерелами формування оборотних засобів підрядних будівельних підприємств, механізм управління ризиком діяльності будівельних організацій в аспекті його впливу на ефективність будівельного виробництва і використання оборотних засобів. Розроблена комплексна методика управління оборотними засобами підрядних будівельних підприємств регіонального рівня в умовах переходу до ринкових відносин.

У “Висновках” узагальнені результати, що були отримані під час дисертаційного дослідження, викладені пропозиції автора щодо підвищення ефективності управління оборотними засобами підрядних будівельних організацій.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

Оборотні засоби - це важлива складова майна підприємства, тому їх стан і ефективність використання постають однією з головних умов успішної діяльності підприємства, визначають його фінансову стійкість, платоспроможність і конкурентоспроможність та потребують старанного контролю і аналізу.

В той же час, необхідно відмітити, що методика аналізу ефективності управління оборотними засобами за останні роки майже не піддавалася змінам і не достатньо враховує якісну сторону досліджуваних явищ. Вивчення економічної літератури, в якій розглядається система показників, що характеризують оборотні засоби, дозволяє зробити висновок, що на думку більшості авторів, оборотність і рентабельність оборотних засобів є основними показниками ефективності їх використання.

Проте, формування ринкових відносин диктує необхідність вдосконалення методики аналізу при обов'язковому використанні системи коефіцієнтів, які б відображали залежність

економічного і фінансового стану будівельної фірми від організації управління оборотним капіталом. Загальна методика такого аналізу ґрунтується на використанні показників платоспроможності, тобто спроможності підприємства своєчасно і в повному обсязі розраховуватися з своїми боргами по платіжних зобов'язаннях, та показників фінансової стійкості, які характеризують залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Значення коефіцієнтів, що розраховані за поточною звітністю, порівнюються з базовими. Показники теоретично достатнього рівня коефіцієнтів, що використовуються на даний час, є загальними та не враховують специфіку будівельного виробництва. На підставі проведених досліджень структури капіталу будівельних фірм регіону в роботі рекомендовані галузеві базові значення окремих показників (табл. 1).

Таблиця 1

Базові значення фінансових коефіцієнтів

Показники	Теоретично достатній рівень	
	у промисловості	у будівництві
Коефіцієнт загальної ліквідності	> 2	> 1,5
Коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів	1:1	2:1
Коефіцієнт автономії	> 0,5	> 0,3
Коефіцієнт забезпеченості запасів та витрат	0,8	0,9
Коефіцієнт маневрування оборотними коштами	0,5	0,8

Проведений на основі розробленої методики аналіз організації управління оборотними засобами в підрядних будівельних підприємствах АТ "Сумбуд" дозволив стверджувати про неефективне використання обігового капіталу. Так, оборотність оборотних засобів в 1998р. в порівнянні з 1996р. зменшилася на 132 дні і це, головним чином, обумовлено ростом тривалості обороту коштів в розрахунках на 126 днів. Рівень рентабельності знизився з 29,1% в 1994р. до 8,3% в 1998р., тобто в 3,5 рази. Коефіцієнт загальної ліквідності підприємства в 1998р. дорівнював 1,12; а коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами - 0,03 відповідно. Таке становище є типовим для будівельних підрядних організацій регіону. Тому, для підвищення економічної ефективності використання оборотних засобів, в роботі обґрунтовані пропозиції і розроблені практичні рекомендації щодо вдосконалення механізму управління оборотними засобами підрядних будівельних підприємств регіонального рівня.

Ефективне управління складом та структурою оборотних засобів є важливим чинником раціонального використання обігових коштів будівельних підприємств. В залежності від форми власності, специфіки організації виробничого процесу, стосунків з постачальниками і замовниками, структури витрат на виробництво, фінансового стану й інших факторів, господарчі суб'єкти мають відмінні склад та структуру оборотних засобів. В свою чергу, склад і структура

оборотних засобів підрядних організацій обумовлені технологічними особливостями будівництва, а вивчення факторів впливу на параметри елементів їх структури має принципове значення для розрахунку оптимальних пропорцій в процесі фінансового планування. Аналіз співвідношення нормованих і ненормованих оборотних засобів підрядних організацій АТ "Сумбуд" на протязі 1993-1998р. свідчить про збільшення за аналізований період їх ненормованої частини. В цілому вона збільшилася на 8,1 % і у 1998р. досягла 82,4%. До того ж основну частку в ненормованих оборотних засобах АТ "Сумбуд" займають засоби в розрахунках з дебіторами. Якщо в 1993р. вони склали 77,7%, то в 1998р. вже 92,1%. При цьому питома вага простроченої заборгованості істотно зросла. В 1993р. вона складала 14,2% від загальної величини ненормованих обігових коштів, а в 1998р. - 52,2%, що дає уявлення про масштаби коштів, відвернених з обороту.

Проведені дослідження проблем управління активною частиною оборотних засобів та аналіз пропозицій щодо зниження величини обігових коштів, авансованих у статтю "розрахунки з дебіторами", дозволили запропонувати механізм формування портфеля замовлень підрядного будівельного підприємства виходячи з аналізу потенційних замовників і кількісних оцінок запропонованих контрактів. Пріоритет контракту оцінюється як найбільш ефективне використання наявних у підприємства ресурсів (матеріально-технічних, фінансових, людських і т. п.) для одержання максимального прибутку, ритмічної реалізації готової продукції або комплексу робіт. В роботі запропонована матриця значень пріоритетів у вигляді анкети, а для кількісного виразу пріоритету використовується формула:

$$(1) \quad P_j = \sum_{i=1}^k B_{ij} * S_{ij};$$

де P_j - пріоритет j -го об'єкта, одиниць;

B_{ij} - вагомість i -го фактора, що враховується при включенні об'єкта в портфель замовлень будівельної організації, одиниць;

S_{ij} - ступінь важливості варіанта дії i -го фактора, одиниць;

k - кількість факторів, що враховуються при визначенні пріоритету j -го об'єкту.

Основні напрямки реалізації резервів підвищення ефективності використання ресурсів в будівництві поділяються на виробничо-технічні й організаційно-економічні. До виробничо-технічних напрямків відносяться заходи пов'язані з якісною підготовкою сировини до її виробничого споживання, удосконаленням конструкції машин і механізмів, застосуванням більш економічних видів сировини та впровадженням прогресивних технологій, що забезпечують дійсне зменшення технологічних відходів і втрат матеріальних ресурсів в процесі виробництва. До основних організаційно-економічних напрямків підвищення ефективності використання

матеріальних ресурсів відносяться комплекси заходів, пов'язаних з підвищенням наукового рівня нормування і планування. Відповідно до цього нами запропоновано удосконалити процес організації планування та нормування оборотних засобів підрядних будівельних підприємств через використання кореляційних залежностей обсягу виконаних будівельно-монтажних робіт і рівня рентабельності від забезпеченості будівельних підприємств власними оборотними коштами для розрахунку планового сукупного нормативу оборотних засобів підрядних будівельно-монтажних організацій.

На прикладі АТ "Сумбуд" розраховані рівняння регресії, які рекомендовано використовувати в якості кількісного критерію оцінки тенденційних змін, прогнозування оптимального варіанту структури кругообігу оборотних засобів і визначення необхідного обсягу власних оборотних засобів підрядних будівельних організацій.

Відповідно розрахунок величини необхідного поповнення власних обігових коштів до оптимального рівня може бути здійснено за формулою:

$$(2) \quad \text{Пвоб} = \text{Офн} * \text{Врпл} * (\text{Коопт} - \text{Коф}),$$

де Пвоб - розмір необхідного поповнення фактичних власних обігових коштів до оптимального рівня в плановому році, тис.грн.;

Офн - фактична наявність обігових коштів за минулий рік на 1 грн. будівельно-монтажних робіт за базисними цінами;

Врпл - обсяг будівельно-монтажних робіт, які заплановано виконати в наступному році, тис.грн.;

Коопт і Коф - значення оптимального і фактичного коефіцієнтів забезпеченості підрядної організації власними обіговими коштами.

На наш погляд, це дозволить не тільки спростити розрахунки, але й надасть можливість пов'язати процес нормування оборотних фондів з процесами їх виробничого споживання і використання, а також враховувати специфіку їх індивідуального обороту, забезпечивши тим самим одержання більш достовірних показників. Так, наприклад, щоб забезпечити виконання планових показників для АТ "Сумбуд" на 1999р. ($V_p=6100$ тис.грн.; $U_p=16\%$), коефіцієнт забезпеченості (Ко) повинен знаходитися в межах від 0,048 до 0,077. Використовуючи рівняння кореляційних зв'язків визначаємо необхідні показники: $U_{роб} = 19,9\%$; $O_v = 28,5\%$. Відповідно власні обігові кошти необхідно поповнити на суму 1131,55 тис.грн. ($P_{вбо} = 3,71 * 6100 * (0,0779 - 0,027) = 1131,55$).

Слід зазначити, що в будівництві при існуючій системі обліку стаття "готова продукція" відсутня, тому що, завдяки своїй стаціонарності вона не переміщується в просторі і, як би, не потребує виділення коштів на транспортні витрати при її реалізації. В той же час у будівельних

організацій з'являється реальна потреба в обігових коштах для обслуговування закінченої, зданої, але ще не оплаченої замовниками будівельної продукції. До того ж відсутність у складі оборотних засобів підрядних будівельно-монтажних організацій статті “готова продукція” свідчить нібито про те, що обігові кошти цих підприємств не приймають товарної форми і переходять з виробничої форми безпосередньо в грошову. Тому, на нашу думку, продукцію будівельних підприємств необхідно виділити в особливий елемент обліку - “готова продукція”. Це б дозволило вдосконалити механізм фінансового планування обсягів необхідних оборотних засобів підрядних організацій. На даний час поміж економістів відсутня єдина точка зору з приводу того, що вважати готовою продукцією будівництва і, відповідно, у який момент завершується кругообіг обігових коштів підрядних будівельно-монтажних організацій. Ми вважаємо, що під готовою продукцією будівельного виробництва необхідно розуміти цілком підготовлені до введення в експлуатацію об'єкти, приймаючи за основні ознаки, що визначають готовність будівельної продукції до використання, її корисність, завершення в натурі і відчуження від виробника - генпідрядника, субпідрядника. Отже проміжна оплата виконаних робіт, як акт вираження їх у грошовій оцінці, не означає процесу реалізації - це лише періодичне відшкодування замовником коштів, що використовуються будівельною організацією в сфері виробництва.

Відповідно до цього, а також враховуючи результати дослідження впливу податкової політики на рівень забезпеченості підприємств оборотними коштами, в тому числі порядку сплати авансових платежів по податках і механізму використання особливого порядку оподаткування при виконанні довгострокових договорів, автором обгрунтована необхідність зміни системи оподаткування будівельних організацій на основі вдосконалення розрахунків валового доходу, зокрема запропоновано не враховувати авансові платежі в розрахунок суми валового доходу.

Застосування розроблених рекомендацій для стратегічного й оперативного планування виробничо-господарської діяльності будівельних підприємств, на наш погляд, дозволить підвищити обгрунтованість рішень менеджерів, ефективність інженерно-економічної підготовки будівельного виробництва, а також зменшити обсяги заборгованості підприємству, що у свою чергу, буде сприяти підвищенню конкурентоздатності підрядної організації.

Розвиток ринкових відносин в економіці України та досвід зарубіжної системи господарювання визначають очевидність залежності результатів функціонування підприємств від ефективного управління процесом формування і використання їх фінансових ресурсів. У цьому зв'язку дослідження сутності процесу управління джерелами формування оборотних засобів, як важливого чинника підвищення ефективності функціонування підприємства, набуває особливої актуальності.

Аналіз структури джерел формування оборотних засобів, проведений на основі даних АТ “Сумбуд” за 1994-1998рр. показав, що власні обігові кошти складають незначну частку в

загальному обсязі. Якщо в 1994р. вони склали 13,3%; то в 1998р. - лише 2,7% джерел формування оборотних засобів підприємства. Найбільшу ж питому вагу має кредиторська заборгованість. Так, в 1994р. вона дорівнювала 75%, а в 1998р. - вже 97,3% від загального обсягу. Необхідно відзначити повну відсутність довгострокових пасивів в джерелах формування оборотних засобів, що враховуючи специфіку будівельного виробництва, яка обумовлює достатньо тривалий цикл відтворення, постає дуже негативним чинником. Проведений аналіз фінансового становища будівельних підприємств регіону свідчить, що така структура обігового капіталу є достатньо типовою.

Відповідно до цього нами проведено якісний аналіз можливих сценаріїв підвищення ефективності управління джерелами оборотних засобів підрядних будівельних організацій з подальшим кількісним обґрунтуванням. При цьому критерієм оптимізації визначена максимізація фінансової рентабельності підприємства при збереженні його фінансової стійкості.

Враховуючи, що прибуток на даний час постає основним джерелом поповнення власних оборотних коштів підрядних організацій, для підвищення економічної ефективності діяльності будівельних підприємств запропонована методика розрахунку оптимальної інтенсивності робіт на об'єкті для аналізу проектних графіків освоєння будівельно-монтажних робіт при різноманітних формах фінансування будівництва. Для прогнозування прибутку в залежності від вибору інтенсивності ведення будівельних підрядних робіт використовується формула:

$$(3) \quad P(\Delta t) = \sum_{t=1}^{t_4} B_t / a^{(d_0-d_t)/365} - \sum_{t=1}^{t_3} S_t / a^{(d_0-d_t)/365},$$

де B_t - виручка від освоєння будівельно-монтажних робіт за t -період часу, грн.;

$a = (1 + r) \cdot (1 + i)$ - коефіцієнт, що враховує інфляційні зміни вартості робіт (i - темп інфляції) та упущені можливості (r - норма дисконтування);

d_0 - дата 0-й операції (дата підписання договору);

d_t - дата t -й операції;

S_t - собівартість виконаних будівельно-монтажних робіт за t -період часу, грн.

Підсумок визначається за періодами, протягом яких освоюються обсяги будівельно-монтажних робіт ($T=t_2-t_3$) і надходить оплата ($T=t_1-t_4$), а використання відповідного коефіцієнту дозволяє врахувати дію фактору часу. Для визначення оптимальної інтенсивності робіт на об'єкті досліджується вплив кожного з визначених вище чинників на величину прибутку, якій розраховується на дату підписання договору. Фактором оптимальності постає максимізація прибутку.

Для вдосконалення організації управління фінансовими ресурсами підрядних будівельних підприємств також запропоновано новий механізм корпоративного управління через реорганізацію акціонерного товариства і створення на базі його філій самостійних юридичних осіб. Даний варіант створення нового товариства повинен не тільки забезпечити статус юридичної особи для філії, але й створити більш гнучкий механізм зацікавленості в результатах праці робітників, які стають акціонерами цього товариства. Тобто, при реорганізації створюється принципово новий механізм корпоративного управління. Взаємодія між створеними юридичними особами і материнським товариством засновується по суті на взаємодії акцій, коли в залежності від пакета акцій, який належить материнській компанії, визначається ступінь її впливу на діяльність знов створеної юридичної особи. В свою чергу ця юридична особа стає акціонером материнської компанії, тому що фізичні особи вносять акції материнської компанії як вклад до статутного капіталу. До складу співзасновників чи в якості інвестора може бути включена також стороння юридична особа, яка відноситься, як правило, до ділових партнерів. Участь такої юридичної особи дозволить підвищити ефективність дій обох підприємств як у виробничій сфері так і в питаннях формування технічної та технологічної політики товариства, реалізації виробничої продукції чи послуг. При цьому слід зазначити, що активи материнського товариства не зменшуються, так як акції дочірнього товариства, як і майно, можуть виступати в якості застави при одержанні кредитів, а фінансова відповідальність кожного структурного підрозділу за своїми обов'язками перед бюджетом, кредиторами, працівниками дозволить оптимізувати діяльність товариства, так як результати ефективно працюючих підприємств не будуть гальмуватися діяльністю збиткових. Тобто, прибуткові підприємства отримають можливість направляти чистий прибуток насамперед на поширення виробництва, його модернізацію й удосконалення. Відповідно певна частина чистого прибутку повинна направлятися і на приріст нормативу власних обігових коштів.

Підрядним організаціям в даний час доводиться діяти в нових, незвичних і ще не до кінця осмислених умовах функціонування, коли основні проблеми забезпечення стійкої прибутковості пов'язані як з внутрішніми факторами (рівень господарювання і управління будівельною організацією, ступінь мобільності, виробниче завантаження, собівартість продукції, надійність виробничих зв'язків, наявність стратегії розвитку організації, постановка маркетингових досліджень тощо) так і з зовнішніми факторами (стан економічного середовища, монополізація, умови фінансування контрактів, рівень оподаткування, рівень інфляції). Якщо відносно внутрішніх факторів метою підприємства є безпосереднє поліпшення фінансових показників, то завданням управління зовнішніми факторами постає найбільш повне врахування їх впливу на результати функціонування підприємств.

Проведений нами аналіз міжнародного досвіду вирішення проблеми відображення впливу інфляції дозволив обґрунтувати необхідність використання методики оцінки об'єктів бухгалтерського обліку в грошових одиницях однакової купівельної спроможності для переоцінки основних засобів виходячи з рівня інфляції з наступним коригуванням амортизаційних відрахувань і бази оподаткування підприємств. На думку автора, це дозволить більш реально розраховувати оподатковуваний прибуток, а відповідно буде запобігати вимиванню власних оборотних коштів, тобто надасть можливість удосконалити фінансову політику будівельних підприємств в умовах нестабільних цін.

Для управління ризиком діяльності будівельних організацій в аспекті його впливу на ефективність будівельного виробництва і розмір запланованого прибутку запропоновано методику розрахунку ймовірностей втрат прибутків в залежності від системної дії групи факторів. Що, на думку автора, дозволить виявляти найбільш небезпечні чинники, які обумовлюють втрати прибутків підрядних будівельних підприємств і надасть можливість фінансовому менеджеру впроваджувати комплекс заходів для уникнення або суттєвого зниження цих втрат.

Узагальнюючим підсумком проведених в роботі досліджень постає розроблена комплексна модель управління оборотними засобами підрядних будівельних підприємств (рис.1).

В свою чергу запропоновані методики, а також аналіз практичних даних АТ "Сумбуд" дозволили розрахувати і рекомендувати до впровадження нормативну структуру оборотних засобів та джерел їх формування для АТ"Сумбуд" на 1999р. (табл.2).

Таблиця 2

Нормативна структура оборотних засобів та джерел їх формування
для АТ "Сумбуд" на 1999р.

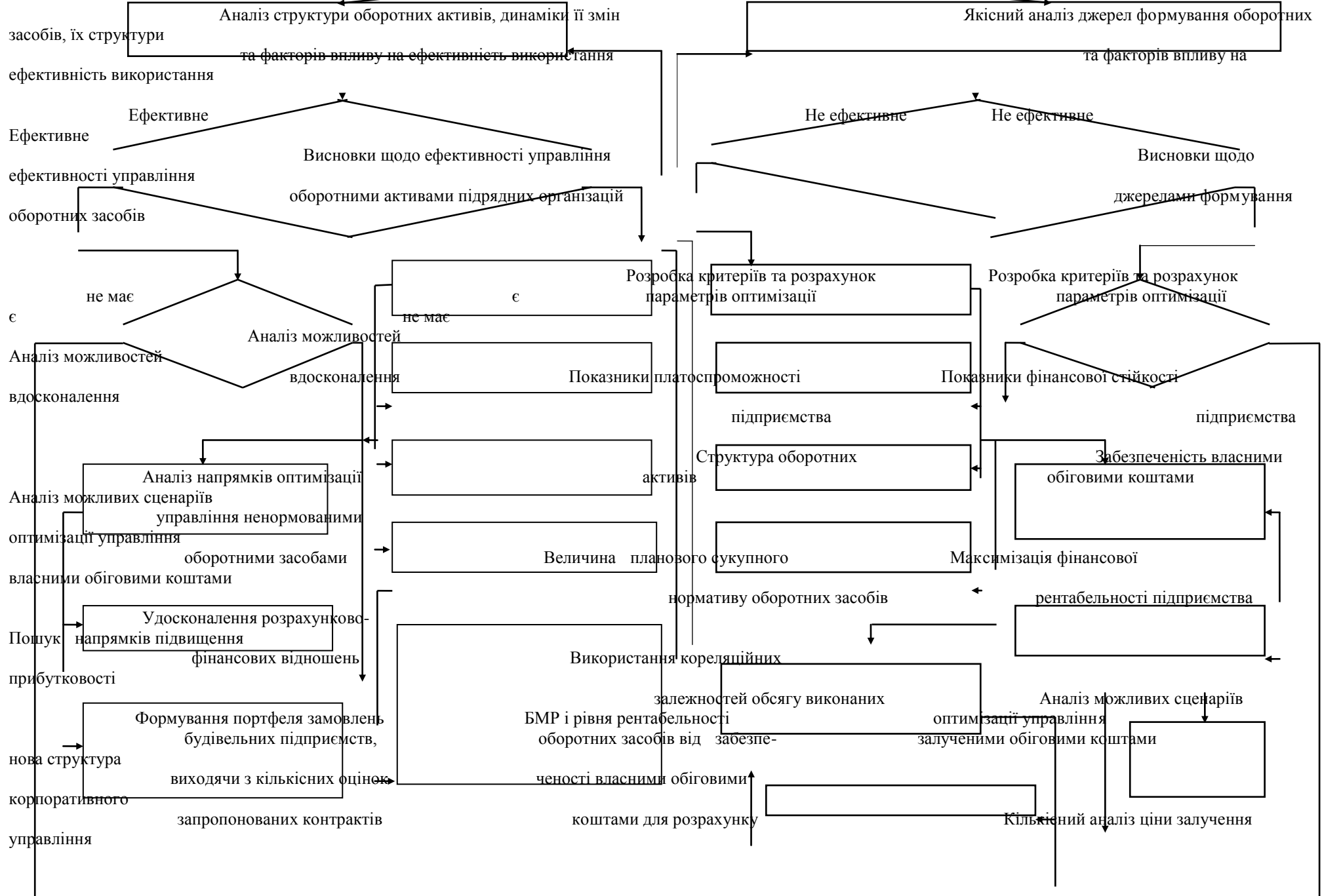
Статті	1998		Проект	
	тис.грн.	%	тис.грн.	%
Оборотні активи, всього:	19614,9	100,0	20746,45	100,0
Нормовані оборотні засоби	3451,2	17,6	5912,7	28,5
в тому числі:				
виробничі запаси	2973,1	15,2	4107,7	19,8
незавершене виробництво	95,8	0,5	518,7	2,5
інші нормовані оборотні засоби	382,3	1,9	1286,3	6,2
Ненормовані оборотні засоби	16163,7	82,4	14833,4	71,5
в тому числі:				
грошові кошти	204,9	1,0	663,9	3,2
кошти в розрахунках	14889,1	75,9	13028,5	62,8
інші ненормовані оборотні засоби	1069,7	5,5	1141,0	5,5
Власні обігові кошти	1838,8	9,4	7219,8	34,8
Довгострокові залучені кошти	-	-	-	-
Короткострокові позикові кошти	17775,1	84,1	13526,4	65,2
в тому числі:				
кредити банків	-	-	207,4	1,0
позикові кошти	-	-	207,4	1,0

розрахунки з кредиторами	17775,1	84,1	13054,6	63,2
--------------------------	---------	------	---------	------

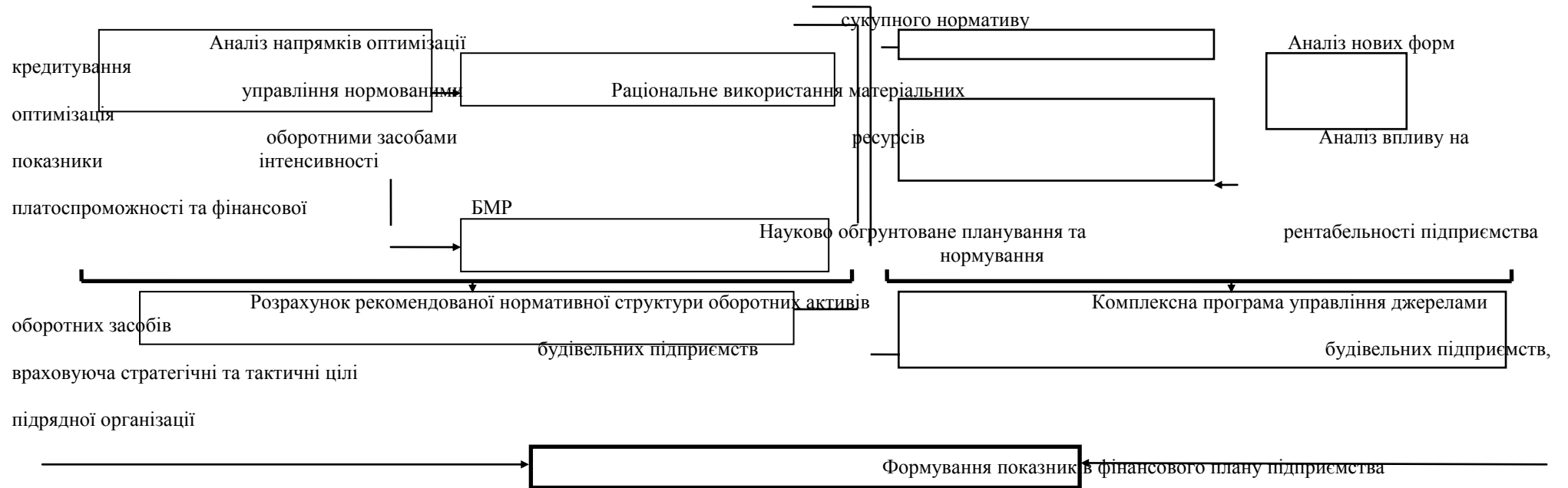
При цьому враховувалися пропозиції оптимізації управління оборотними активами підрядних організацій, визначений оптимальний рівень власного оборотного капіталу, пропозиції оптимізації управління джерелами формування оборотних засобів. За базову було взято компромісну модель фінансового управління оборотним капіталом.

При досягненні запропонованої структури загальний коефіцієнт ліквідності підвищується до 1,53; а коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами буде дорівнювати 0,35 відповідно.

Аналіз організації управління оборотними засобами

Рис. 1. Модель управління оборотними засобами підрядних будівельних організацій

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження дають можливість зробити такі висновки: новий характер економічних взаємовідносин підприємств, вплив інфляції, криза неплатежів, низький ступінь узгодженості здійснюваної фінансово-кредитної, бюджетно-податкової і цінової політики вимагають змінювати політику управління оборотними засобами, шукати нові джерела поповнення їх обсягу та підвищення ефективності використання, що, в свою чергу, потребує вирішення ряду теоретичних і практичних задач.

Аналіз особливостей кругообігу оборотних засобів підрядних будівельних організацій, а також дослідження впливу податкової політики на рівень забезпеченості підприємств оборотними коштами, в тому числі порядку сплати авансових платежів по податках і механізму використання особливого порядку оподаткування при виконанні довгострокових договорів, дозволили обґрунтувати необхідність зміни системи оподаткування будівельних організацій на основі вдосконалення розрахунків валового доходу.

Відповідно до проведеного аналізу міжнародного досвіду вирішення проблеми відображення впливу інфляції розроблена методика оцінки об'єктів бухгалтерського обліку в грошових одиницях однакової купівельної спроможності для переоцінки основних засобів виходячи з рівня інфляції з наступним коригуванням амортизаційних відрахувань і бази оподаткування підприємств.

В умовах катастрофічного згорання інвестиційної діяльності і значного скорочення централізованого бюджетного фінансування для будівельних підприємств запропонована маркетингова концепція управління, як комплексна система заходів щодо вивчення ринку й активного впливу на потреби споживачів з метою збуту продукції і одержання прибутку.

Проведені дослідження проблем управління активною частиною оборотних засобів та аналіз пропозицій щодо підвищення ефективності їх функціонування, з відповідною адаптацією до існуючих економічних умов, дозволили вдосконалити:

- механізм формування портфелю замовлень підрядного будівельного підприємства виходячи з аналізу потенційних замовників і кількісних оцінок запропонованих контрактів;
- методику планування та нормування оборотних засобів підрядних будівельних підприємств через використання кореляційних залежностей обсягу виконаних будівельно-монтажних робіт і рівня рентабельності від забезпеченості будівельних підприємств власними оборотними коштами.

Враховуючи, що прибуток на даний час постає основним джерелом поповнення власних оборотних коштів підрядних організацій, для підвищення економічної ефективності діяльності будівельних підприємств запропоновано:

- методику розрахунку оптимальної інтенсивності виконання будівельно-монтажних робіт на об'єкті в залежності від форми фінансування будівництва;
- новий механізм корпоративного управління через реорганізацію акціонерного товариства і створення на базі його філій самостійних юридичних осіб;
- механізм управління ризиком діяльності будівельних організацій в аспекті його впливу на ефективність будівельного виробництва і розмір планового прибутку.

Узагальнюючим підсумком проведеного дослідження постає розроблена автором комплексна модель управління оборотними засобами підрядних будівельних організацій на основі оптимізації їх обсягу, структури та вартості фінансування з відповідною адаптацією до сучасних економічних умов.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

1. Коренева О.Г. Ускорение оборачиваемости оборотных средств строительных организаций как фактор повышения эффективности капитального строительства // Вісник Української академії банківської справи. - 1997. - №2. - С. 63-69, 0,4 д.а.
2. Коренева О.Г. Маркетинг об'єктів капітального будівництва - як фактор підвищення економічної ефективності діяльності будівельних підприємств // Організація інвестиційної діяльності на регіональному рівні: Збірник статей. - Суми: Ініціатива - 1997. - С. 28-36, 0,5 д.а.
3. Коренева О.Г. Вплив податкової політики на забезпечення підприємств оборотними коштами // Вісник Української академії банківської справи. - 1998.- №4. - С.23-25, 0,3 д.а.
4. Коренева О.Г. Зміст і механізм функціонування показників ефективності використання оборотних засобів // Збірник наукових праць Української академії банківської справи / за матеріалами науково-методичної конференції викладачів, співробітників, аспірантів, здобувачів та студентів УАБС, 16-17 квітня 1998р.- Суми: Ініціатива. -1998.-Т.1. - С.69-73, 0,2 д.а.
5. Коренева О.Г. Організація планування та нормування оборотних засобів будівельних підприємств // Вісник Української академії банківської справи. - 1999.- №6. - С.60-63, 0,4д.а.
6. Коренева О.Г., Філенко І.М. Оптимізація процесу формування кредитних ресурсів як фактор підвищення рентабельності оборотних активів // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць. - Суми: Слобожанщина. - 1999. - С. 232-236, 0,2 д.а.

АНОТАЦІЯ

Коренева О.Г. Управління оборотними засобами підрядних будівельних організацій. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.04.01 - фінанси, грошовий обіг і кредит. - Українська академія банківської справи, м. Суми, 1999р.

Дисертація присвячена розробці науково обґрунтованих пропозицій і практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізму управління оборотними засобами підрядних будівельних підприємств регіонального рівні в умовах економіки перехідного періоду. В роботі проаналізована залежність економічної рентабельності функціонування підрядного будівельного підприємства, його фінансової стійкості і платоспроможності від рівня ефективності використання оборотних засобів. Вивчено фактори впливу на параметри елементів структури оборотних засобів підрядних підприємств. Розроблені напрямки удосконалення організації планування та нормування оборотних засобів. Запропоновані шляхи оптимізації процесу управління джерелами формування оборотних засобів підрядних будівельних підприємств, механізм управління ризиком діяльності будівельних організацій в аспекті його впливу на ефективність будівельного виробництва і використання оборотних засобів. Розроблена комплексна методика управління оборотними засобами підрядних будівельних підприємств регіонального рівня в умовах переходу до ринкових відносин.

Ключові слова: оборотні засоби, кругообіг, підрядна будівельна організація, ліквідність, платоспроможність, нормування, ризик, ефективність.

АНОТАЦІЯ

Коренева О.Г. Управление оборотными средствами подрядных строительных организаций. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.04.01 - финансы, денежное обращение и кредит. - Украинская академия банковского дела, Сумы, 1999.

Диссертация посвящена проблемам совершенствования организации управления оборотными средствами подрядных строительных предприятий региона в условиях экономики переходного периода.

В работе проведен анализ экономической рентабельности функционирования подрядных организаций, их финансовой устойчивости и платежеспособности в зависимости от уровня эффективности использования оборотных средств. На основании проведенных исследований структуры капитала строительных фирм региона рекомендованы отраслевые базовые значения финансовых коэффициентов.

Для совершенствования управления оборотными активами предложен механизм формирования портфеля заказов подрядного строительного предприятия исходя из анализа потенциальных заказчиков и количественных оценок предложенных контрактов. Разработана методика планирования и нормирования оборотных средств подрядных строительных организаций на основании использования корреляционных зависимостей объема выполненных

строительно-монтажных работ и уровня рентабельности от обеспеченности строительных предприятий собственными оборотными средствами. Предложена формула расчета величины необходимого пополнения собственных оборотных средств до оптимального уровня.

Учитывая результаты исследования влияния налоговой политики на уровень обеспеченности предприятий оборотными средствами, в том числе порядка уплаты авансовых платежей по налогам и механизма использования особого порядка налогообложения при выполнении долгосрочных договоров, обоснована необходимость изменения системы налогообложения строительных организаций на основе совершенствования порядка расчета валового дохода.

Проведен качественный анализ возможных сценариев повышения эффективности управления источниками формирования оборотных средств подрядных строительных организаций. Критерием оптимизации определена максимизация финансовой рентабельности предприятия при сохранении его финансовой устойчивости. Усовершенствована методика расчета оптимальной интенсивности работ на объекте для анализа проектных графиков освоения строительно-монтажных работ при различных формах финансирования строительства.

Для совершенствования организации управления финансовыми ресурсами подрядных организаций предложен новый механизм корпоративного управления на основании реорганизации акционерного общества и создания на базе его филиалов самостоятельных юридических лиц. Разработана маркетинговая концепция управления строительным предприятием.

Проведен анализ международного опыта решения проблемы отражения влияния инфляции на финансовое состояние предприятий. Обоснована необходимость использования методики оценки объектов бухгалтерского учета в денежных единицах одинаковой покупательной способности для переоценки стоимости основных средств в зависимости от уровня инфляции с последующей корректировкой амортизационных отчислений и базы налогообложения предприятий.

Предложен механизм управления финансовыми рисками функционирования оборотных средств строительных организаций.

Обобщающим итогом проведенных в работе исследований является комплексная модель управления оборотными средствами подрядных строительных предприятий регионального уровня на основе оптимизации их объема, структуры и стоимости финансирования в условиях экономики переходного периода.

Эффективность предложений обоснована теоретически и подтверждена практически.

Ключевые слова: оборотные средства, кругооборот, подрядная строительная организация, ликвидность, платежеспособность, нормирование, риск, эффективность.

SUMMARY

Koreneva O. Management of working capital of contract building organizations. - Manuscript.

The dissertation on competition scientific degree of the candidate of economic sciences on a speciality 08.04.01 - finance, money reference and credit. - Ukrainian Academy of banking, Sumy, 1999.

The dissertation is devoted to development of the reasonable offers and practical recommendations concerning improvement of the mechanism of management of working capital of the building enterprises of a regional level in conditions of an economy of the transition period. In work the dependence of economic profitability of functioning of the contract building enterprise, its financial stability and solvency from a level of efficiency of use of working capital is analyzed. The factors of influence on parameters of elements of structure of working capital of the contract enterprises are investigated. The directions of improvement of organization of planning and standardization of working capital are developed. The ways of optimization of process of management of sources of formation of working capital of the contract building enterprises, mechanism of management of risk of activity of building organizations in aspect of its influence on efficiency of building manufacture and uses of working capital are offered. A complex technique of management of working capital of the contract building enterprises of a regional level in conditions of transition to the market attitudes is worked out in the dissertation.

Key words: working capital, circulation, contract building organization, liquidity, solvency, standardization, risk, efficiency.